

ablativ zřetelný = se zřetelem na (chudí *duchem*)

Substantiva 5. deklinace mají v nominativu vždy -és (ale existují i slova jiné deklinace s -és v nominativu) a nejsou to žádná neutra a pouze 1,5 masculina: merídiés (poledne, vždy v masculinu) a diés (den, v masculinu je, když je to abstraktní pojem, ve femininu je to konkrétní den).

superlativ je od slovesa superferro? = vynáším. Komparativ od adjektiv vzniká přidáním -ior (resp. -ius pro neutra) a pak se skloňuje podle 3. deklinace (-iōris). Kromě srovnávání (kromě než se ale často používá i ablativ srovnávací) se komparativ v latině používá k vyjádření větší míry než je běžná (překládá se pak jako poněkud / příliš / trochu / ... + pozitiv).

Na rozdíl od komparativu se superlativ (skloňující se podle servus, femina a verbum) tvoří různě u různých adjektiv: u 6 adjektiv -lis (facilis, difficilis, similis, dissimilis, humilis, gracilis) se tvoří příponami -limus, -lima, -limum, u jiných -lis se tvoří -issimus / a / um stejně jako ostatní, krom končících v masculinu na -er, kde se tvoří z genitivu pomocí -(er)rimus / a / um.

Superlativ se používá s genitivem celkovým nebo s dé / é / éx + ablativ celku nebo s inter + akuzativ. Samozřejmě se může použít samostatně (pak se nazývá elativ) a překládáme ho pozitivem s velmi / velice / nesmírně nebo pozitivem s předponou pře-.

Římané na rozdíl od Řeků neměli rádi více samohlásek za sebou, tedy pokud adjektiva mají před -us, -a, -um samohlásku, tak se stupňuje opisně pomocí magis a maximé, které předcházejí pozitivu.

Dále existuje 5 častých nepravidelně stupňovaných adjektiv: (bonus, melior, optimus), (malus, peior, pessimus), (magnus, maior, maximus), (parvus, minor, minimum), (multí, plúres, plúrimí) a navazující (multum, plús, plúrimum) a (?, mínús, ?).

Následuje lekce 8, kde si můžeme vytvořit tahák (ručně psaný) na zápočtový test.

Latina nemá osobní zájmeno k 3. osobě, používá ukazovací. Quis a quid (kdo a co) jsou zájmena tzv. substantivně platná, tj. odpověď je většinou substantivum. Quí, quae a quod (jaký, jaká a jaké) jsou adjektivně platná, tj. odpověď je zpravidla adjektivum.

S číslovky základních se skloňují první tři, stovky a tisíc. Řadové se skloňují všechny, ale podle prvních 2 deklinací (jsou trojvýchodná). U dvojky (duo, duae, duo) lze v akuzativu potkat duál (stejně jako plurál / singulár byl kdysi součástí jazyků). Stovky se skloňují podle první a druhé deklinace. Tisíce se skloňují pouze v množném čísle a skloňují se jako neutra podle 3. deklinace.

1 Konjunktiv

Od slova spojovat, vznikl jako tvar na spojování vedlejších vět a stále se tak hojně (povinně ve 2 typech vedlejších vět) používá (tzv. vztažné použití konjunktivu). Máme 4 (prézena, imperfekta, perfekta, plusquamperfekta). Zároveň se často vyskytuje tam, kde není povinně, ale vyjadřuje něco speciálního (samostatné užití konjunktivu) (co nevyjádří indikativ, indikativem se určují děje, které se reálně odehrávají, avšak potřebujeme i další děje (pojdte sem, pracujeme,

nedělejme to, byli bychom tam šli, máme tam chodit, kéž tam jde, ...)).

Konjunktiv přítomného času se tvoří z indikativu přítomného (1. a 3. (lego) bez kmenových samohlásek, zbytek s nimi) přidáním 'kmenové' samohlásky *e* (v 1. konjugaci) a *a* (v ostatních). Následují běžné osobní koncovky. Sloveso *esse* je tvaru *sim, sis, ...*

Konjunktiv přítomného času vyjadřuje například optimistické přání splnitelné aktuálně nebo v blízké době (překládá se s částicí *at*). Zesiluje částicí *utinam* (kéž) (ale na rozdíl od ostatních ji nepotřebuje). Také se jím dá rozkazovat nebo pobízet (něco mezi rozkazem a přáním). Ještě umí vyjádření možnosti v přítomnosti (dal bych si kafe, zapsal bych si to, ...). Nakonec umí vyjádřit rozvažování (vždy v otázce, v první osobě).

Konjunktiv imperfekta naopak s částicí *utinam* vyjadřuje pesimistické přání v přítomnosti (vnímáme, že nebude splněno, např. kéž bych byl jinde, kéž bychom měli více času). Také vyjadřuje děj, co nenastává (spal bych (ale nespím), šel bych tam (ale nejdu)). Rozvažování (v otázce, v první osobě) nad minulostí (co jsem měl dělat).

Konjunktiv je povinný ve vedlejší větě účelové (*ut = aby, ne = aby ne, ne quis = aby nikdo, ...*), do češtiny se překládá podmiňovacím způsobem. Pro to, aby jsme věděli, kde je konjunktiv přítomný a kde minulý, zavádíme vedlejší (popisuje děj související s minulostí) a hlavní čas (slovesný tvar, který nepopisuje děj související s minulostí). Pokud je ve větě hlavní čas, pak je vedlejší věta účelová v konjunktivu přítomného, po vedlejších čase konjunktiv imperfekta.

Další typ vedlejších vět (také uvozené *ut / ne*, také se klade imperfektum a přezentum podle stejného pravidla), obsahové věty zájmové (resp. první skupina – věty snahové, v dalším semestru budeme brát ještě další 2 skupiny). U nás jsou pod předmětnými (snažím se o něco, prosím o něco, přeji o něco, připouštím něco, ...)

2 Perfektní kmen pravidelných sloves 1.-4. konjugace a slovesa *esse*

První dva členy slovesné stupnice jsou přítomní kmen (1. je bez koncovky, 2. je s koncovkou). Třetí a čtvrtý člen nemusí být (podle toho, co je schopno sloveso tvořit), třetí končí vždy na *-i* (1. os. sg. ind. imperfekta akt.), po jeho odtrhnutí dostaneme perfektní kmen, který určuje tvary imperfekta, plusquamperfekta a futura II. Čtvrtý člen je supinum a končí na *-um*, určuje supinový člen (odtrhne se *-um* a většinou je tak zakončen *t*, méně často *s* a poměrně výjimečně *x*, jinak *ne*). Od supina se odvozují pasivní tvary imperfekta, plusquamperfekta a futura II.

Indikativ imperfekta se překládá v minulém čase a dokonavě (je-li to možné).

Plusquamperfektum se tvoří přidáním minulých tvarů slovesa *esse* a vyjadřuje předminulý čas (děj v minulosti, po kterém se ještě něco stalo). Překládá se minule a dokonale (protože lépe se přiblížit neumíme). Indikativ futura II označuje předbudoucí čas (děj v budoucnosti, po kterém se ještě něco stane). Překládáme budoucími a dokonavými slovesnými tvary. Tvoří se budoucími tvary *esse* (krom 3 osoby množného čísla).

Infinitiv imperfekta aktiva (koncovka *isse*) neumíme překládat jinak než běžným infinitivem

(většinou se vyskytuje ve vazbách, a tam je překládán podle kontextu).

Konjunktiv perfekta aktiva se tvoří od perfektního kmene zakončeními -erim, -eris, -erit, -erimus, -eritis, -erint. Kromě první osoby je tak úplně stejný jako indikativ futura II aktiva (rozeznáme podle kontextu, futurum II k sobě vždy musí mít děj, kterému předcházet (nejčastěji futurum I)). Konjunktiv plusquamperfekta aktiva se tvoří také od perfektního kmene, ale zakončeními -issem, -issés, -isset, -issémus, -issétis, -issent.

Konjunktiv perfekta a plusquamperfekta se (samostatně) používají k vyjádření přání (se slovem *utinam*). Konjunktiv perfekta je optimistický a týká se minulosti. Konjunktiv plusquamperfekta je pesimistický a týká se minulosti. Konjunktiv perfekta navíc umí přikazovat (ostřejší příkazy) a vyjadřovat děje možné v přítomnosti a budoucnosti. Konjunktiv plusquamperfekta vyjadřuje neskutečnost v minulosti (byl by psal), tj. vyjadřuje minulý kondicionál.

Splnitelné přání v přítomnosti je tedy konjunktiv prezenta, nesplnitelné pak konjunktiv imperfekta. Konjunktiv perfekta je přání splnitelné v minulosti (kž bych ten test napsal dobře) a konjunktiv plusquamperfekta je nesplnitelné přání.

Poslední člen latinské slovesné stupnice je tzv. supinum (končí na -um, to pak odtrháváme, čímž končí nejčastěji na t, občas na s a výjimečně na x). Původně je to substantivum skloňované podle 4. deklinace (respektive s -um je to přímo jeho akuzativ). Používá se při pohybových slovesech místo infinitivum (například *jdu psát*), tedy se překládá jako infinitiv. Také se setkáme s ustrnulým tvarem (tzv. zřetelového) ablativu (koncovka -ú), který se používá jako „se zřetelem na“, nebo „s ohledem na“.

Pasivní indikativy perfekta, plusquamperfekta a futura II jsou dvojslovné. První část tvoří participium perfekta pasiva (vezme se supinum, odebere se -um a přidá se podle toho, zda je podmět m, f nebo n, se přidá -us, -a nebo -um), druhou pak sloveso *esse*.

3. a poslední participium v latině je participium futura I aktiva, které se tvoří ze supina odtržením -um a přidáním -úrus, -úra, -úrum a skloňuje se podle 1. a 2. deklinace. Vyjadřuje něco, co se chce/má/musí udělat. (Např. *móritúri té salútant* = ti, co mají zemřít, tě zdraví.) Ještě s ním lze vyjádřit opisné časování činné (sloveso *esse* + participium futura I aktiva) = někdo má něco udělat

3 Slovníček

lacus, ús, m. = jezero

manus, ús, f. = ruka

exercitus, ús, m. = vojsko

cornú, ús, n. = roh, křídlo (vojska), paroh

genu, ús, n. = koleno, pokolení

gelu, ús, n. = led

veru, ús, n. = rožeň

rés, reí, f. = věc

diés, diéí, f. m. = den

faciés, faciéí, f. = tvář

spés, eí, f. = naděje

gracias agó = děkuji